

## ЧИ Є МОЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ НАШОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАНЕПАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ?

**Войтко С. В.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки  
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"  
s.voytko@kpi.ua

1. Стосовно розвитку суспільства. За великим рахунком еволюція цивілізації базувалася на розвитку промисловості, сільського господарства, торгівлі та війнах. Принцип "виживає сильніший" тисячоліттями визначав вектори руху розвитку цивілізації, народів, груп людей, натовпів, орієнтуючись на сильнішого. При ігноруванні цього сильнішого саме цей сильніший мав можливість силою "виправити" відхилення від визначеного ним вектору руху. У багатьох випадках це здійснювалося військовими діями.

На жаль, й у ХХІ столітті є війни, хоча глобальна цивілізація себе вважає цивілізованою. Чи можна вважати цивілізованими ті країни, що розпочинають війни (навіть, якщо вони називаються гібридними), вбивають людей, калічать долі, загарбують території, крадуть матеріальні цінності? Чи така частинка "цивілізації" уміє тільки вбивати, грабувати, брехати, красти тощо? Чи поняття "цивілізація" вбачає у собі право сильного на війну, на вбивство, ну а потім на прощення? Цивілізація — це спільнота, яка містить Людину зі своїм поглядом на навколишнє середовище та на оточуючих. Глобалізація помістила Людину в глобальний інформаційний простір. Саме інформація може визначати світогляд Людини. А як вже ця Людина буде критично аналізувати цю інформацію та здійснювати ті чи інші дії визначить чи є ця Людина з великої чи з маленької букви.

2. Ретроспектива промислового розвитку. Надбання людства формувалися впродовж чотирьох промислових революцій — так званих "Industry 1.0» ... "Industry 4.0». Перша "Industry 1.0» поступово замінила працю Людини на виконання робіт і надання послуг механічними машинами. Друга "Industry 2.0» базувалася на використанні електричної енергії. Третя "Industry 3.0» сформувалася на основі використання інформаційно-комунікаційних і радіоелектронних комплексів і систем. Четверта "Industry 4.0», тобто вже промислова революція сьогодення, розпочала офіційно з 2011 року свій розвиток на основі використання економіки знань, а також завдяки поширенню кіберфізичних систем з метою створення й експлуатації автономних виробничо-експлуатаційних комплексів. В Індустрії 4.0 зароджується "цифрове суспільство» на основі глобальної цифровізації всіх і всього в цивілізації. Вже слід й сказати про "Industry 5.0». Оскільки, як Індустрія 4.0 базується на поєднанні Людини та певної кіберсистеми через органи чуттів (тактильні, зорові, слухові, смакові та нюхові рецептори), то можна стверджувати про те, що наступна промислова революція "Industry 5.0» може надати Людині комплекс засобів для взаємодії кіберсистеми з думкою цієї Людини.

«Цифрове» суспільство окремих країн також є войовничим. Навіть маючи такі значні цифрові можливості сьогодення, такі ж переваги цивілізації, як й інші країни, оці країни з людьми з маленької букви у ХХІ столітті здійснюють акти агресії. Російсько-українська війна тому підтвердження. Навіть маючи найбільшу територію, маючи більш розвинену економіку, РФ напала на Україну, вже вбила близько 14 тисяч наших громадян, загарбала 7 % нашої території. Чи є росіяни цивілізацією? Відповідь шукайте самі. Не хочу доводити навіть нашим громадянам той факт, що не голосуючи за Порошенка, 73 % виборців підтримали президента Росії й виконали його мрію — будь-хто, але не Порошенко. Наслідки цього ми вже бачимо. Окремі вже забули, що наробили. Деяким вже соромно за своє рішення. Назад повернення немає. З цим треба жити. За все треба платити у цьому житті.

3. А ось наслідки. Реванш. Відкочування назад. Кристалізація у світі людей з маленької букви. Відсторонення від скоєного. Падіння економіки. Приймання дійсності. Розуміння того, що назад не повернути (проте не всі ще це зрозуміли). Поширення метастаз "руського міра» в Україні. І багато чого і ще. До речі, 100 років тому була аналогічна ситуація і вже в 1932 році ці люди їли своїх дітей. Історія, зазвичай, повторюється.

Через суди відновлюють назви вулиць епохи тоталітаризму, повертаються на п'єдестали пам'ятники вбивць українського народу. Росія повертається у ПАРЄ (26.06.2019 р.), а Україну обговорюють без України (29.06.2019 р. "Велика Двадцятка»), порушивши цей принцип вперше за 5 років. Закриваються кримінальні провадження, а сепаратистів відпускають на волю, знімаються санкції з окремих осіб. Такі країни, як Джибуті та Бенін, у липні 2019 року відмінили для нас безвізовий режим перетину кордону і тепер ми на рівні Нікарагуа та Тувалу (44-е місце).

У Верховну Раду за мовчазної згоди населення мали намір потрапити відверті ненависники всього українського. На щастя багато хто з них так і не потрапив до законодавчого органу держави.

Україна й українці у світі асоціюються з несерйозними людьми, цивілізація поступово відвертається від нас. Окупанти хочуть і вимагають примирення на їхніх умовах, а ми мабуть на угоду їм скасовуємо військовий парад, робимо низку інших поступок, сподіваємося на сумління ворога. Дарма. Законність не підтримується навіть на найвищому державному рівні, обман зазначається на сайті президента (01.08.2019 р. — відповідь на петицію про формальне звільнення Богдана, якого реально тоді не звільняють, а просто перейменовують Адміністрацію в Офіс). Кодекс законів про працю взагалі варто "змінити" чи "відмінити", щоб офіційно з'явилася "можливість" у роботодавців вимагати одразу із заявою на приймання працівника на роботу ще й заяву про його звільнення без зазначення дати. Ну якщо в Адміністрації (Офісі) Президента це можна, то чим інші роботодавці гірші?

До речі, літаки до та з Москви вже вільно літають над територією України, що мене неабияк здивувало. Я розумію, що це економічно вигідно нам. На мій запит від 19.10.2019 р. до Міністерства інфраструктури України про цю ситуацію я отримав офіційну відповідь: "...однак зазначена заборона не розповсюджується на повітряне судно, вказане у Вашому зверненні». Але то таке — адже цей літак поки що бомби не скинув на нас. Поки. І ще до цього. На час написання цих рядків літак PGT386 рейсом Стамбул–Москва летить над територією України (22.02.2020 р. 12:00). Риторичне питання: а скільки ми будемо ворогу сприяти у знищенні України та українців?

4. Тепер про позитив для мене. Саме 24.08.2019 р. я особисто побачив так багато небайдужих українців на Марші ветеранів. Гарний настрій, патріотичне піднесення, незважаючи на заборону Параду, віра у світле мирне майбутнє, культурна поведінка, взаємоповага — така атмосфера панувала на цьому альтернативному параді. Слід зазначити те, що хода учасників Параду тривала невпинно одну годину й сорок хвилин. Цей парад у десятки разів був більший за кількістю учасників ніж інший офіційний парад. Саме після цієї події я вирішив знову розпочати активно працювати та все ж таки в рази збільшити мої зусилля щодо сприяння розвитку України, незважаючи на ці 73 %. Мені ж тут жити.

Сили працювати мені ще надає оточення. І не все ж так погано по всій Україні: з мого села чинного президента підтримало лише 60,9 %, на моєму виборчому окрузі всього 62,2 %, а окремі гуртожитки КПІ ще краще — 56,3 %. Ці відсотки — це певні індикатори, адже це оточення я належним чином знаю. Ці значення набагато, на мій погляд, менші за 73 % в середньому по країні. До речі, повною мірою я розумію події у Нових Санжарах (підтримка чинного президента населенням цього міста сягнула майже 84,5 %). Так, це реальність і нам тут жити й працювати серед різних людей. Навіть працюючи тільки на 25 % тих, хто є явними прихильниками України, що прямує в цивілізацію, вже можна зробити багато.

5. Відкочування назад. За цей незначний період часу відбулося відкочування назад. Так, концепція "держава у смартфоні" вже п'ять років активно реалізувалася в Україні. Останнім часом (з літа 2019 року) у нашій країні знову з'являються черги у держорганах, відбувається тяганина з довідками, було відстрочення видачі мені авторських прав у зв'язку з "немає кому підписувати", з'явилася вимога прийти до Центру комунального сервісу замість того, щоб реалізувати дистанційно принцип "держава у смартфоні", як я це робив раніше. І це все доведено на власному досвіді. Можливо зазначене стосовно мене є виключення з правил і тільки авторським суб'єктивним баченням з огляду на власні результати звернення до держорганів України. Я можу помилятися.

6. Економіка України. Зовнішні виклики посткризового стану глобальної економіки, поступове входження України у епоху Індустрії 4.0, зовнішня військова агресія Російської Федерації, нестабільне соціально-економічне становище, суттєва політична нестабільність, значна втрата підтримки країн-партнерів, недоцільні та нелогічні експерименти у державі, особливо в соціально-економічній сфері, призвели до передкризового стану в економіці на початку 2020 року.

Основа національної економіки України — промисловість. Поступове відродження промисловості розпочалося з 2015 року у період російсько-української війни. Такий висновок зроблений на основі аналізу обсягів виробленої продукції у доларовому еквіваленті [1]. До промислового потенціалу варто додати й те, що з 120 різновидів корисних копалин, які використовуються людством, присутні промислові обсяги в Україні та представлені Державним балансом запасів їх 94 видами [2, с. 8]. Саме доки у цій сфері є значний потенціал розвитку при раціональному використанні цих ресурсів.

Стосовно орієнтування національної економіки, констатуємо, що вона на сьогодні є ресурсорієнтованою. Так, маємо ми поки що неефективну ресурсну економіку. Ось окремі дані, що підтверджують таку орієнтованість (показник: замовлення на виробництво продукції переробної промисловості): металургійне виробництво — 53,8 % в 2019 році (47,8 % було у 2013 році), виробництво машин і устаткування — 22,4 % (20,3 %); виробництво готових металевих виробів — 5,6 % (4,5 %), виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції — 1,1 % (1,5 %). Так, ці зміни незначні, проте констатують схильність у сторону ресурсної економіки.

Подібна ситуація й у зовнішньоекономічній діяльності України: експортуємо більшою мірою ресурси, а не готові вироби, зокрема високотехнологічні з високою доданою вартістю. За 2019 рік маємо експорт продуктів рослинного походження на рівні 25,0 %, а в 2013 році значення цієї складової було значно менше — 14,0 %. Натомість, готові харчові продукти в експорті зовсім не суттєво збільшили свою частку до 6,3 % (у 2013 році було 5,6 %). Така група експорту, яка містить машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, у 2019 році становила 8,9 %, тоді як у 2013 році 11,0 %. Тут маємо значні втрати.

З 1990 по 2014 рік, тобто за 25 років, Україна мала зростання за показником "ВВП за ринковими цінами" у 1,6 рази, а світ загалом за цей же період часу зріс у 3,5 рази. За цим показником Україна мала 0,36 % світової економіки, а в 2014 році всього 0,17 %. Історично склалося, що Україна має одні з найкращих земель — в країні наявні значні ресурси (23 % європейських і 3 % світових чорноземів) [3, с. 159]. Є на чому базувати економічне зростання.

Дослідження динаміки обсягів реалізованої продукції промисловими підприємствами показує аномальне за 7 останніх років зниження промислового виробництва, починаючи з липня 2019 року. Досить вразливою є різниця у темпах зростання у другій половині 2018 року та темпах зниження у другій половині 2019 року.

Порівняння обсягів Державного бюджету у 2018 та 2019 роках свідчить про значні інфраструктурні зміни в економіці України. За 2018 рік та першу половину 2019 року спостерігається покращення дохідної частини бюджету. Максимальний дефіцит Державного бюджету за перші шість місяців 2019 року складав лише 20 % (у березні місяці — причина, значні витрати на вибори президента). Тоді, як у другій половині року видатки Державного бюджету, а саме у грудні місяці, перевищили доходи у 4,9 (!!!) разів. Саме досить знаковим місяцем є грудень 2019 року. Розглядаючи статистичні дані півріччя, слід зазначити про таке. Перше півріччя мало тільки 0,4 % дефіциту Державного бюджету. До речі, вже негативна тенденція склалася у червні місяці — мали 10 % дефіциту. Друге півріччя — це вже понад 25 % дефіциту Державного бюджету. Така різниця відмінності характеризує неспроможність чи не фаховість керівництва України підтримувати позитивну динаміку розвитку економіки. Слід зазначити, що це тільки лише більше півроку трансформаційних змін в економіці країни при новій владі. Одне бажання — щоб ця влада швидше стала професійною чи, як варіант, залучила фахівців — досвід успішних реформ ми вже маємо.

Зовнішній світ також адекватно оцінив нову реальність в Україні 2019 року — у рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму Україна посіла 85 місце, а в 2018 році це було 83 місце [4]. Україна також опустилася в рейтингу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) з 120 на 126 місце [5]. Й ще маємо низку втрат, до яких призвели дії команди нової влади.

7. Висновок. Повертаючись до поставленого у назві питання "Чи є можливість розвитку нашого суспільства в умовах глобалізації та занепаду національної економіки?", маю намір зазначити, що спільними зусиллями ми зможемо вирватися з багатовікового ярма меншовартості за декількох умов. Серед цих умов — бажання кожного з нас визнати свої помилки та консолідуватися для досягнення спільної мети — до формування розвиненої цивілізованої України, де мешкає народ з великої букви.

#### Список використаних джерел:

1. Статистична інформація. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Традиційні та нетрадиційні системи енергозабезпечення урбанізованих і промислових територій України. Монографія. За заг. ред. Г. Г. Півняка. — Дніпропетровськ. Національний гірничий університет, 2013. 333 с.
3. Стефанків О. М., Максимович О. М. Рационалізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення. Монографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2012. 180 с.
4. Global Competitiveness Report, 2019. World Economic Forum. [24th of September 2019] URL: <http://reports.weforum.org/>
5. Corruption Perceptions Index. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/cpi2019?/news/feature/cpi-2019>